

TÜRKİYE'DE "SÖZ VARLIĞI" ÇALIŞMALARI VE BUNLAR ÜZERİNE GENEL BİR DEĞERLENDİRME

Erdem ÖZBEK*

Öz

Türk Dili ve Edebiyatı alanında yapılmış "söz varlığı" konulu birçok çalışma bulunmaktadır. Özellikle son yıllarda bu konudaki çalışmaların sayısında bir artış görülmektedir. Bu çalışmalar, içerikleri ve yöntemleriyle bir çeşitlilik sergiler. Bu incelemede, bu çalışmaların içerik ve yöntemleri bakımından bir sınıflandırması yapılmıştır. Giriş bölümünde "söz varlığı" terimi ve kapsamı gibi teknik konularda bir değerlendirme yapılmış, sonraki kısımda çalışmaların sınıflandırması yapılmıştır. Söz varlığı alanındaki bütün çalışmalara yer verme iddiasında olmamakla birlikte, mümkün olduğu kadar çalışmaya yer verilmiştir. Bu yönüyle inceleme, bir bibliyografya denemesi olarak da görülebilir. "Söz varlığı" başlığını taşıyan araştırmalar bir arada verilerek alanda çalışacaklara kolaylık sağlamak ve bir fikir vermek amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Söz varlığı çalışmaları, Türk Dili ve Edebiyatı, sözcük bilimi, bibliyografya.

VOCABULARY STUDIES IN TURKEY AND AN OVERVIEW OF THESE STUDIES

Abstract

There are numerous studies on vocabulary in the field of "Turkish Language and Literature". There are a growing number of studies on this subject in recent years. These studies show a variety of contents and methods. In this study, these studies are classified in terms of their contents and methods. After an overview of some technical issues in the term "vocabulary" and its scope in the introductory chapter, we classified the studies in the next section. We don't claim to mention all of the vocabulary

studies, but as possible, we refered plenty of researches in the scope of this paper. From this aspect, this paper can be considered as a bibliographical essay on vocabulary studies. We aim to provide convenience and to give an idea to the researchers by presenting vocabulary studies together.

Key words: *Vocabulary studies, Turkish Language and Literature, lexicology, bibliography*

1. Giriş

"Söz varlığı", dil biliminin leksoloji dalı içerisinde yer alan bir çalışma alanıdır. Son yıllarda bu konudaki çalışmaların sayısında bir artış görülmektedir. Sayıdaki artışa paralel olarak çalışmalardaki yöntemlerde de bir çeşitlilik göze çarpmaktadır. Bu incelemede, alanda çalışacaklara da yararlı olması amacıyla, Türk Dili ve Edebiyatı alanında yapılmış söz varlığı çalışmaları değerlendirilmiştir. "Söz varlığı" terimi, içerisinde barındırdığı öğeler bakımından geniş bir kapsama sahiptir. Bu nedenle incelemeye sadece "söz varlığı" başlığını taşıyan çalışmalar dâhil edilmiştir. İncelemeye geçmeden önce "söz varlığı" kapsamındaki terimler, bunların çalışmalardaki kabulleri hakkında bilgi verilecektir.

Sözcük bilimi (leksikoloji) dalı içerisinde yer alan "söz varlığı" incelemeleri, dil biliminin özellikle anlam bilgisi gibi diğer alanlarıyla da ilişki içindedir. Sözcük bilimi, "Bir dilin kelime varlığını şekil bilgisi, cümle bilgisi, anlam bilgisi açısından ele alarak türetmede görev alan birimlerini, birleşik kelimelerini, kalıplaşmış şekillerini, deyimlerini, atasözlerini, alıntı kelime vb. öğelerini inceleyen, bunların köken yapılarını araştıran, şekil ve anlam bilimi açısından geçirdikleri değişme ve gelişmeleri belirleyen bil bilimi dalı." (Korkmaz 2007: 144) şeklinde tanımlanır.

"Söz varlığı" incelemelerinde kullanılan "söz" terimi, doğrudan "sözcük" terimini karşılamaz. "Söz" terimini "sözcük"ün bire bir karşılığı olarak kullanan çalışmalar da mevcuttur. "Tükçe Sözlük"te 'sözcük'ün karşılığı 'kelime' olarak verilir ve 'kelime' şu şekilde tanımlanır: "Anlamlı ses veya ses birliği, söz, sözcük." (TDK 2011: 1381). KORKMAZ (2007)'ın "Gramer Terimleri Sözlüğü"nde ise "sözcük/kelime" şu şekilde tanımlanır: "Bir veya birden çok heceli ses öbeklerinden oluşan, aynı dili konuşan kişiler arasında zihinde tek başına kullanıldığında somut veya soyut bir kavrama karşılık olan yahut da somut ve soyut kavramlar arasında geçici ilişkiler kurmaya yarayan dil birimi." (Korkmaz 2007: 144). ERGİN (2002) ve GENCAN (2001)'in da anlamlı ya da görevli olma özelliğine vurgu yaptığı görülür: "Kelime, manası veya gramer vazifesi bulunan ve

tek başına kullanılan ses veya sesler topluluğudur." (Ergin 2002: 95); "Anlamı olan ya da tümce kuruluşuna yarayan anlatım aracına sözcük denir (Gencan 2001: 78)." BANGUOĞLU da sözcüğü, "Bir veya birkaç heceden meydana gelmiş, her dile göre ayrı anlam birlikleridir." diyerek tanımlar (Banguoğlu 2007: 144).

Yukarıdaki tanımlarda sözcüğün ses veya seslerden oluşması ve bir anlam ifade etmesinin ortak ve temel bir nokta olduğu görülür. Bunun yanında tanımların bir bölümünde edat, bağlaç gibi unsurlar; anlamı olmayan, görevli birimler vurgusu yapılarak özel olarak belirtilmiştir.

"Söz" terimi "Türkçe Sözlük"te şöyle tanımlanır: "Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, lakırtı, kelam, laf, kavi." (TDK 2011: 2153). KORKMAZ'da ise "Bir maksadı anlatmak üzere söylenen kelime veya kelimelerden oluşan dizi; toplumsal bir kurum olan dilin kişi tarafından özel olarak kullanılması." (Korkmaz 2007: 198) şeklinde ifade edilir. Görüldüğü gibi, "söz" tek bir sözcük olabileceği gibi birden fazla sözcükten de meydana gelebilir ve bir düşünceyi, maksadı dile getirir. TDK "Türkçe Sözlük"te, "kelime"nin karşılıklarından biri olarak verilen "söz"ün, dildeki genel kullanımı yansıttığı düşünülebilir. Ancak, *söz varlığı* incelemeleri bakımından ikisinin eş anlamlı olmadığını vurgulamak gerekir. "Söz varlığı" da, bir dil bilimi terimi olarak daha özel anlamlı bir şekilde kullanılır. Bu terim Türkçe Sözlük'te şu şekilde tanımlanır: "Bir dildeki sözlerin bütünü, söz hazinesi, söz dağarcığı, sözcük hazinesi, kelime hazinesi, kelime kadrosu, vokabüler." (TDK 2011: 2158). KORKMAZ'da ise "söz varlığı/kelime hazinesi", "Bir dilin bütün kelimeleri; bir kişinin veya bir topluluğun söz dağarcığında yer alan kelimeler toplamı." şeklinde tanımlanır (Korkmaz 2007: 144). Öncelikle, yukarıda belirtmiş olduğumuz, "söz" ile "sözcük"ün birbirinin tam karşılığı olmadığı ifadesinden hareketle, "söz varlığı" terimi ile ifade edilenin de doğrudan bir "kelime kadrosu/sözcük hazinesi/kelime hazinesi/kelime dağarcığı" gibi kavramlar olmadığını söylemek gerekir. Bu terimler çeşitli çalışmalarda birbirlerinin yerine kullanılabilir. BANGUOĞLU, "kelime dağarcığı"nu şu şekilde açıklar: "Her dilde anadilden gelen bir temel kelime varlığı bulunur. Daha yeni zamanlarda üretim ve birleşim yolları ile yapılmış veya yabancı dillerden gelmiş kelimelerle birlikte bu varlık dilin kelime dağarcığını meydana getirir. Deyimler, atasözleri vb. de dilin varlıklarındandır." (Banguoğlu 2007: 141). Günümüz söz varlığı incelemelerinde, bu terimin, sözcüklerle birlikte deyim, atasözü vb. kalıplaşmış ifadeleri de kapsayacak şekilde kullanıldığı ve bu kullanımın gittikçe yaygınlaştığı görülmektedir.

Sözcük bilimi, başlangıçta tek tek sözcükleri konu edinmiş, bu doğrultuda ilerlemiştir. Daha sonraları "yapısalcılık" akımının da etkisiyle

dili oluşturan öğelerin birbirleri arasındaki ilişkiler ön plana çıkmıştır (Aksan 2009 I. C: 31; III. C: 14-16). Bu bakış açısıyla, sözcük biliminin alanı olan “söz varlığı”nın kapsamı genişlemiştir. AKSAN, “Bir dilin söz varlığı denince, yalnızca, o dilin sözcüklerini değil, deyimlerin, kalıplaşmış sözlerin, atasözlerinin, terimlerin ve çeşitli anlatım kalıplarının oluşturduğu bütünü anlıyoruz.” demektedir (Aksan 2006: 8).

Söz varlığı incelemelerinde “söz” denilen kavramın içine nelerin dâhil edildiği, “sözcük” tanımının nasıl yapıldığı gibi noktalar büyük önem taşır. Bu kabuller neticesinde elde edilen verilerin değerlendirilmesi değişebilecektir ve başka çalışmalarla yapılacak karşılaştırmalar da bundan doğrudan etkilenecektir. Bu bağlamda üzerinde durulması gereken ilk nokta *söz varlığı* kavramı ile *kelime hazinesi*, *kelime dağarcığı* vb. kavramlarla neyin ifade edilmek istendiğinin açık olarak belirtilmesidir. Kelime hazinesi, bir metinde yer alan kelimeleri temsil eder. Söz varlığı ise kelime hazinesini kapsar ve bunun yanında diğer söz varlığı unsurlarına dair hazineyi de içerir (Baş 2011: 53).

KURUDAYIOĞLU ve KARADAĞ (2005), sözcük üzerine yapılan tanımları ve bu konudaki bakış açılarını ayrıntılı bir biçimde değerlendirmişlerdir. Temel olarak şekilsel, anlamsal ve bu ikisini bir arada değerlendiren yaklaşımlar bulunmaktadır. Şekilsel bakış açısı, yazıma dayalıdır ve iki boşluk arasındaki ifadeyi *sözcük* olarak kabul eder. Burada ayrı yazılan birleşik sözcükler bir sorun oluşturmaktadır. Birleşik sözcüklerin ayrı ya da birleşik yazılmaları, çeşitli kurallarla belirlenir. Bu durumda birleşik yazılanlar bir “sözcük” olarak kabul edilirken, ayrı yazılanları birbirinden ayırmak gerekecektir. Bu bakış açısındaki en büyük sorunlardan biri, Türkçe gibi eklemeli bir dilin yapısı dolayısıyla, çekim eki almış her sözcüğü ayrı bir kelime olarak değerlendirmek gerekliliğidir. Ayrıca, eş sesli sözcükleri de aynı gösterge olarak değerlendirmek gerekecektir. Sözcüğe anlamsal bakış açısında ise eş anlamlılık ve çok anlamlılık özellikleri, sınırları çizmekte güçlük yaratacaktır. Bunun yanı sıra, birden çok sözcükten oluşup kalıplaşan deyimler de üzerinde durulması gereken bir başka konudur. Anlamsal bakış açısına göre edatlar ve bağlaçlar da incelemelerde devre dışı bırakılabilmektedir. Bu görüşler ışığında KURUDAYIOĞLU ve KARADAĞ, söz varlığı incelemelerinde “sözcük”ün nasıl kabul edilmesi gerektiğine dair şu öneriyi getirirler:

“Çekim unsurları çıkarıldığında, anlam ile biçimin kesiştiği ilk nokta. Kesişme bazen kelime kökünde, bazen kelime gövdesinde bazen de birleşik kelime tabanında gerçekleşebilmektedir. Bu açıdan kelime, anlamı veya görevi bulunan, çekim ekleri ile işlenmeye hazır tabandır. Taban, kök ya da gövde olabileceği gibi birleşik yapılar şeklinde de karşımıza çıkabilir. Taban kavramı kelimenin biçim ve anlam yapısını da birlikte

ortaya koymaktadır. Sonuç olarak kelime, zihinde belli bir kavramı karşılayan veya kavramlar arasındaki ilişkiyi sağlayan ve bağlam içerisinde kullanılmaya hazır -çekimlenmemiş- birimlerdir.” (Kurudayıoğlu ve Karadağ: 2005: 295-305).

Bu yaklaşım ile birleşik sözcükler ve deyimler gibi kalıp yapılar "sözcük" tanımının içine dâhil edilmiş; bu yapılar üzerindeki çekim ekleri atıldıktan sonra geriye kalan "taban" söz varlığı incelemesinin ana malzemesi olarak belirlenmiştir. Buradaki tanımın "kelime hazinesi çalışmaları" bakımından yapıldığı unutulmamalıdır. Bir diğer deyişle, bu ifade, "söz varlığı" kapsamındaki "söz"ün tanımıdır.

BAŞ da, “Söz Varlığı Çalışmalarında Kullanılacak Ölçütler” adlı çalışmasında, “sözcük” tanımı ile ilgili yukarıdaki hususlara değindikten sonra, “söz varlığı öğeleri”nin incelemelerde ne şekilde ele alınması gerektiğine dair önerilerde bulunur: “Terimler, yabancı sözcükler ve kalıp sözler, her söz varlığı araştırmasında belirlenmek durumunda değildir. Çalışmanın amaçları doğrultusunda değerlendirilmeye alınabilirler. *Kelimeler, deyimler, atasözleri ve ikilemeler* ise söz varlığı araştırmalarında değerlendirilmeye alınmak durumundadır. Çünkü bunlar konuşma ya da yazının temel unsurlarıdır.” (Baş 2011: 52). Bu değerlendirmede ise, deyimlere ek olarak, atasözü ve ikilemeleri oluşturan sözcüklerin de birbirinden ayrılmadan söz varlığı incelemelerinde birlikte ele alınması gerektiği ileri sürülmüştür. Deyimleri oluşturan kelimeleri teker teker açıkladığımızda deyimın ifade ettiği anlamla bağlantı kurulamayacağı söylendikten sonra farklı yapılarıdaki ikilemeler için de şu öneriler getirilmiştir:

“Zarf fiil eki olan -A ile oluşturulan tekrar gruplarından kalıplaşanları dışındakiler ikileme olarak kabul edilmemelidir. Çünkü Türkçedeki her fiil -A ekini alıp tekrar grubu oluşturabilir. Ala ala, vere vere, tuta tuta, kopara kopara, sata sata, silke silke, koşu koşu vb. Bu tür örnekleri kelime olarak değerlendirip fiil kökleri ile listelemek gerekir. Al-, ver-, tut-, kopar-, sat-, silk-, koş- vb.

“m” ünsüzü ile yapılan ikilemeler sözlükte bulunmaz. Çünkü “m” ünsüzünün dışında her harfle başlayan kelime ikileme yapılabilir. *Ateş mates, balık malık, cam mam* vb. Bu tür sözleri ikileme olarak kabul etmek ve listelere dâhil etmek gerekir. Çünkü ikilemeyi oluşturan birinci unsur anlamlı ikinci unsur anlamsızdır. Mesela, silgi milgi ikilemesinde, *silgiyi* ayrı bir kelime kabul edersek, *milgiyi* de kabul etmeliyiz. Peki, milgi ne anlama gelmektedir? Anlamsızdır. Bu sebeple bu tür örnekleri birlikte alınıp ikileme olarak değerlendirilmelidir.” (Baş 2011:54).

BAŞ (2011)'ın "söz varlığı çalışmaları"nda kullanılacak ölçütler"e dair getirdiği bu açıklamalar da, terimin kapsamının belirlenmesi bakımından önemlidir. Yapılan değerlendirmeler göstermektedir ki, terimin kapsamı belirlenirken şekilsel ve anlamsal çeşitli ölçütleri bir arada göz önünde bulundurmak gerekmektedir.

"Söz varlığı" konusunda Türkiye'de akla ilk gelen isimlerden biri Doğan Aksan'dır. Ülkemizde yapılan söz varlığı çalışmalarının büyük çoğunluğunda Doğan Aksan'ın "Türkçenin Söz Varlığı" adlı eseri referans gösterilmekte ve buradaki sistem esas alınmaktadır. Bu alanda önemli çalışmaları bulunan AKSAN, eserinde söz varlığının içerdiği öğeleri şu şekilde belirlemiştir: Temel sözcükler, atasözleri, deyimler, ikilemeler, ilişki sözleri (kalıp sözler), kalıplaşmış sözler, terimler, yabancı ve çeviri öğeler (Aksan 2006: 26). Temel söz varlığı, dildeki eskiden beri yerleşmiş çekirdek sözcük hazinesini, yabancı ve çeviri öğeler ise dile dışarıdan giren unsurları ifade eder. Dildeki kalıplaşmış yapıdaki unsurların da "söz varlığı öğeleri" içerisinde değerlendirildiği görülmektedir. Bu incelemenin bundan sonraki kısmında "söz varlığı öğeleri" terimi, AKSAN (2006)'ın belirlemiştir olduğu bu öğeleri ifade edecektir.

2. Söz Varlığı Üzerine Yapılmış Çalışmalar

"Söz varlığı" terimi, dil incelemesi bakımından geniş bir kapsama sahiptir. Bir dilin, bir dönemin, bir lehçenin, belli bir türdeki eserlerin, bir metnin, bir yazarın, bir zümrenin söz varlığı üzerine incelemelerde bulunmak mümkündür. Nitekim incelediğimiz çalışmalar da bu çeşitliliği göstermektedir. Çeşitli kapsamlardaki sözlükler, doğrudan söz varlığı ile ilgilidir. Dil alanında metin incelemesi şeklinde yapılan çalışmalara metne ait sözlük/dizin eklenerek söz varlığına da yer verilmiş olmaktadır. Bunun yanında "söz"ler üzerine yapılmış her incelemeyi söz varlığıyla ilişkilendirmek mümkündür. Burada bu şekildeki çalışmaların hepsinden bahsetmek mümkün değildir, konumuzla doğrudan ilgili de değildir. Burada doğrudan söz varlığı incelemesini konu edinen, *söz varlığı analizine* dayalı çalışmalardan bahsedilecektir. Diğer bir deyişle, söz varlığı incelemesini asli bir yöntem olarak kullanan incelemeler söz konusu edilecektir. Eğitim Bilimleri alanında yapılmış söz varlığı çalışmaları da bir hayli fazladır. Bu incelemede eğitim bilimi alanındaki çalışmalara yer verilmemekle birlikte, yöntem ve içerikleriyle "Türk Dili ve Edebiyatı"yla örtüşen araştırmalar da incelemeye dâhil edilmiştir.

Söz varlığı çalışmalarını içeriklerine ve yöntemlerine göre çeşitli başlıklar altında topladık. "Söz varlığı öğeleri"ne bir bütün olarak ya da çalışmanın kapsamına göre genişletilmiş şekilde yer verenleri bir grupta topladık. Karşılaştırmalı söz varlığı çalışmalarını ayrı bir başlıkta bir arada

verdik. Bazı söz varlığı çalışmaları, incelenen malzemenin sözlerinin genel bir dökümünü içermektedir. Bunları da "genel söz dökümüne dayalı çalışmalar" başlığıyla gösterdik. Bu tarzdaki çalışmaların bir kısmında çalışmaya kelime grupları da eklenmiştir. Bu çalışmaları ayrı bir başlıkta göstermek yerine bu grup içerisinde değerlendirdik. Söz varlığı incelemelerinin bir bölümü de "şekil bilgisi" bakımından yapılmıştır. Bu kapsamdakileri de "şekil bilgisine dayalı çalışmalar" başlığında verdik. Diğer bir grup da "tematik söz varlığı çalışmaları"dır. Bu gruplardan bazılarını kendi içinde Türk dilinin tarihi dönemleri üzerine yapılanlar, Türkiye Türkçesi üzerine yapılanlar, çağdaş Türk lehçeleri üzerine yapılanlar şeklinde konularına göre ayırarak gösterdik. Bununun yanında çalışmaları, yüksek lisans ve doktora ayrı ayrı olmak üzere tezler, makale ve kitaplar şeklinde tasnif ettik.

2.1. "Söz Varlığı Öğeleri"ne Yer Veren Çalışmalar:

Bu grupta sadece Türkiye Türkçesi üzerine yapılmış çalışmalar tespit edilmiştir.

Yüksek lisans tezleri:

GÜL, Zülküf. (2008). Fakir Baykurt’un Yılanların Öcü Romanındaki Söz Varlığı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

HASIRCI, Sevil. (2008). Türkçenin Sözvarlığı Açısından Gazetelerin İncelenmesi (Cumhuriyet, Hürriyet, Sabah). Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

TÜRKBEN, Tuncay. (2012). Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Söz Varlığı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yozgat.

Doktora Tezleri:

BAŞ, Bayram. (2006). 1985-2005 Yılları Arasında Çocuk Edebiyatı Sahasında Yazılmış Tahkiyeli Metinlerin Söz Varlığı Üzerine Bir Araştırma. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

OKUYAN, Hülya Yazıcı. (2006). Türkçenin Söz Varlığı Açısından Fakir Baykurt’un Romanları. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

MANGIR AKSU, Mediha. (2009). Osman Cemal Kaygılı’nın Eserlerindeki Sözvarlığı. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

Aşağıdaki tezde incelenen metnin konusuna bağlı olarak "söz varlığı öğeleri"ne "dini terminoloji" eklenmiştir. Tezin diğer bölümlerinde anlam bilgisi bakımından da inceleme yapılmıştır:

ESATOĞLU, Ahsen. (2011). Ahkâm-ı 'Akâ'id'in Söz Varlığı. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Makaleler:

BAŞ, Bayram. (2012). Türk Masallarının Söz Varlığı Üzerine Bir Değerlendirme. Milli Folklor. S: 93, 125-134.

2.2. Karşılaştırmalı Çalışmalar:

Türk dilinin tarihî dönemleri ile lehçeleri arasında ya da lehçeler arasında karşılaştırmalı söz varlığı incelemeleri bulunmaktadır. Bu çalışmalarda, çalışmanın kapsamına göre ses bilgisi, şekil bilgisi, anlam bilgisi gibi yönlerden karşılaştırmalar yapılmıştır.

Yüksek Lisans Tezleri:

ARSLAN, Sevilay. (2007). Mir Yakup Duwlatof'un Oyan Kazak İsimli Eserinin Kelime Hazinesi Bakımından İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

HARMANDA, Sümeyra. (2008). Günümüz Türkmen Türkçesinin Kelime Hazinesi ile Eski Türkçenin Kelime Hazinesinin Karşılaştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

KÜÇÜKMEHMETOĞLU, Ömer. (2010). Musa Carullah Bigiyefin Dîvân-I Hâfız İsimli Eserinin Kelime Hazinesi Bakımından İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

BÜYÜKKILIÇ, Songül. (2011). Rızaeddin Fahreddin'in Ahmet Midhat Efendi Adlı Eserinin Kelime Hazinesi Bakımından İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

SUBAŞI, Özüm. (2012). Codex Cumanicus ile Kırgız Türkçesinin söz varlığı bakımından karşılaştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

TANYERİ, Yavuz. (2012). Türkmen Türkçesi ile Divanü Lûgat- İt Türk’ün Söz Varlığı Açısından Karşılaştırılması. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.

Doktora Tezleri:

ATMACA, Emine. (2011). Eski Oğuz Türkçesinden Türkiye Türkçesine Söz Varlığındaki Değişmeler ve Anlam Olayları. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

TOPAL, Erol. (2012). Karahanlı Türkçesi Kur'an tercümesi ile Yeni Uygur Türkçesi Kur'an Tercümesinde Dinî Söz Varlığı: Karşılaştırmalı İnceleme. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış, Ankara.

Makale:

ÖNER, Mustafa. (7-8 Aralık 2006). Başkurtça Söz Varlığı Üzerine Notlar. Cengiz Han ve Oğullarının İcraatlarının Türk Dünyasındaki Akisleri, İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul. [ÖNER, Mustafa. (2011). Türkçe Yazıları. İstanbul: Kesit Yayınları, 351-360.]

ÖNER, Mustafa. (25-30 Eylül 2007). K. K. Yudahin Sözlüğüne Göre Kırgızcanın Söz Varlığı. II. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı, Ankara. [Öner, Mustafa. (2011). Türkçe Yazıları. İstanbul: Kesit Yayınları, 341-350.]

ÖNER, Mustafa. (2007). Ortak Türkçe Söz Varlığı Denemesi (Dede Korkut Fiilleri Üzerine). *Tunca Kortantamer İçin*. Ege Üniversitesi Yayınları: 6., 447-464. [ÖNER, Mustafa. (2011). Türkçe Yazıları. İstanbul: Kesit Yayınları, 283-300.]

ÖNER, Mustafa. (9 Ekim 2008). Bugünkü Kıpçak Türkçesi Ortak Söz Varlığı Denemesi-Seyfi Sarayı’nin Fiilleri Üzerine. Kazan Törki Lingvistika Mektebi: Traditsiyeler hem Perspektivalar Uluslararası Konferansı, Tataristan Bilimler Akademisi G. İbrahimov Dil, Edebiyat ve Sanat Enstitüsü, Kazan. [ÖNER, Mustafa. (2011). Türkçe Yazıları. İstanbul: Kesit Yayınları, 309-340.]

KARAHAN, Akartürk. (2009). İlk Türk Lehçeleri Sözlüğü: Divanü Luğâti’t-Türk’te Lehçelerin Söz Varlığına Bir Bakış. *Turkish Studies*. Vol.: 4/4, 650-691.

KARACA, Oktay Selim. (2011). Çağdaş Türk Lehçelerinin Söz Varlığındaki Ortaklığa Karşılaştırmalı Bir Bakış. Turkish Studies. Vol.: 6/1, 1379-1390.

CİN, A., Tokay, Y. (2012). Bengü Taşların Söz Varlığı ile Türkiye Türkçesi Ağzılarının Söz Varlığının Karşılaştırılması. Turkish Studies. Vol.: 7/1, 653-703.

2.3. Genel Söz Dökümüne Dayalı Çalışmalar:

Bu kısımdaki çalışmalar, incelenen malzemenin sözlerinin genel bir dökümü şeklindedir. Aşağıdaki tezlerde metinlerin sözlük ve dizinleri oluşturulmuş, ayrıca bunların bir kısmında sıklık dizini, ekler dizini gibi eklere yer verilmiştir:

Tarihi dönemler üzerine yapılanlar: Yüksek Lisans Tezleri:

KARATAŞ, Mustafa. (2005). Fuzûli'nin Türkçe Divanı'nın Söz Varlığı. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

VURGUN, Melike, Baki Divanı'nda söz varlığı, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2006.

DEMİRYÜREK, Hatice. (2012). Atabetü'l-Hakayık'ın Gramatiksel Bağlam ve Sıklık Sözlüğü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

TOMBUL, Arife Ece. (2013). Nevâî Ve Fuzûlî'nin Leylâ İle Mecnûn Mesnevilerinin Karşılaştırmalı Sıklık Sözlüğü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Türkiye Türkçesi üzerine yapılanlar: Yüksek Lisans Tezleri:

YILMAZ, Zeynep. (2010). Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "19'uncu Asır Türk Edebiyatı" Adlı Kitabının Söz Varlığı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

ONARAN, Zeynep. (2011). Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Romanlarının Söz Varlığı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Aşağıdaki tezin de büyük bir kısmını metinlere ait dizin oluşturmakla birlikte, çalışmanın bir bölümünde kavramlar tasnifi yapılmıştır:

KIR, Ebru. (2009).Yahya Kemal Beyatlı’nın Nesirlerinde Söz Varlığı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Makale:

ERGÜZEL, M., KİRİK, E. (2012). Sait Faik Abasıyanık’ın Hikâyelerinin Söz Varlığı Üzerine. Turkish Studies. Vol.: 7/4, 51-68.

Çağdaş Türk lehçeleri üzerine yapılanlar:

Yüksek Lisans Tezleri:

GÜLSÜN, Arife. (2006). Ayaz İshaki'nin İki Hikâyesinde Söz Varlığı: “İke Yöz Yıldan Son İnkraz” ve “Zindan”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

ÖZMEN, Özlem. (2006). Alimcan İbrahim'in Kazak Kızı Romanında Söz Varlığı (Giriş-Metin-Dizin). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

ÖZÇOBAN, Şule. (2011). Tölgön Kasımbekov'un Cetilgen Kurak Adlı Eserinin Türkiye Türkçesine Aktarılması ve Eserin Söz Varlığı Üzerinde İncelemeler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Makale:

ÖNER, Mustafa. (1998). Muhtar Evezov’un Jetim Hikâyesinde Dil (Söz Dökümü Üzerinde Yorumlar). Ege Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi. 9, 27-90.

DURGUT, Hüseyin. (2005). Romanyalı Türk Sair Mehmet Niyazi'nin Sağış Adlı Şiir Kitabının Söz Varlığı Üzerine Yorumlar. Karadeniz Araştırmaları Dergisi. 6, 108-119.

Kelime gruplarına yer veren çalışmalar:

UYŞAL, Aylin. (2007). Ahmet Hamdi Tanpınar’ın “Edebiyat Üzerine Makaleler”inde Kelime Grupları ve Söz Varlığı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

DURMAZ, Canan. (2008). Yunus Emre Divanı’nda ve Risaletü’n-Nushiyye’de Kelime Grupları ve Söz Varlığı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

ERTUĞRUL, Elif. (2008). Fuzuli Divanı Söz Varlığı, Kelime Grupları, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya 2008.

GÜLTEKİN, Gül. (2008). Bâkî Divanı'ndaki Kelime Grupları ve Söz Varlığı, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya..

YILBIR, Şule. (2010). Zâfî Divân'ındaki Kelime Grupları ve Söz Varlığı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

2.4. Şekil Bilgisine Dayalı Çalışmalar: Yüksek Lisans Tezleri:

KOT, Yasemin. (2009). Ahmet Rasim'in "Şehir Mektupları" ve "Romanya Mektupları"nda Söz Varlığı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.

PARLAK KALKAN, Gülşah. (2009). Yavuz Bülent Bakiler'in "Seninle" Adlı Şiir Kitabının Söz Varlığı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.

GÖGEBAKAN, Ceren. (2010). Yavuz Bülent Bakiler'in Duvak Adlı Şiir Kitabının Söz Varlığı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.

KARAKAŞ, Dilek. (2013). Kazak Türkçesinde Yansıma Yoluyla Ortaya Çıkan Söz Varlığı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

Aşağıdaki tezlerde, şekil bilgisi incelemesinin yanı sıra, anlam bilgisi bakımından da kimi özelliklere değinilmiştir. Ayrıca sözcük sayıları ve istatistikleri üzerinden değerlendirmelerin yapıldığı ayrı bir bölüm bulunmaktadır.

SOLDERE, Gülsüm. (2001). Abdurrahim Karakoç'un Lirik Şiirlerinde Kelime Dünyası. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

GÖRMÜŞ, Yudum. (2003). Yunus Emre'nin Kelime Dünyası. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

AVŞAR, Funda. (2004). Ahmet Hâşim'in Şiirlerinde Kelime Dünyası. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Doktora Tezleri:

UZUN SANCI, Demet. (2010). Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "Saatleri Ayarlama Enstitüsü" Adlı Eserinin Sözcük Varlığı ve Eserin

Sözcükbilim Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

2.5. Tematik Çalışmalar:

2.5.1. Tek bir konu alanı etrafındaki çalışmalar:

Yüksek Lisans Tezleri:

TURANGİL, Ahmet Hamdi. (2007). Kazak Türkçesinde "Deve" İle İlgili Söz Varlığı ve Metinler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

GEN, Sıla. (2009). Harezmi Türkçesinden Kazakçaya Hayvanlarla İlgili Söz Varlığı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

DURMUŞ, Hava. (2011). Kazak Türkçesinde At İle İlgili Söz Varlığı ve Metinler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

OLİEVA, Alfira. (2012). Ahıska Kültürü ve Temel Söz Varlığı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

PEKACAR, Bekir Yavuz. (2012). Divânü Lügati't-Türk'teki Kültür Kelimeleri İle Saha Türkçesinin Kelime Hazinesinin Karşılaştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

YÜNCÜ, Didem. (2013). Buddhist Çevre Eski Uygur Türkçesi Metinlerinde Asli Söz Varlığı İncelemesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Doktora Tezleri:

EGRO, Genciana Abazi. (2001). XX. Yüzyılda Türkiye Türkçesinde 'Çağdaşlaşma' Ve 'Kadın' Kavramlarıyla İlgili Söz Varlığında Görülen Değişmeler. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

ŞEN, Serkan. (2007). Orhon, Uygur ve Karahanlı Metinlerindeki Meslekler Bağlamında Eski Türk Kültürü. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

MOLDALİEVA, Nurgül. (2010). Kırgız Türkçesinin Sağlıkla İlgili Söz Varlığı, Yayınlanmamış Doktora Tezi Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

OROZOBAEV, Mayrambek. (2010). Kırgızcadaki İslam Dışı Geleneksel İnanç ve İnanışlarla İlgili Söz Varlığı. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

TOKYÜREK, Hacer, (2011). Eski Uygur Türkçesinde Budizm ve Manihaizm Terimleri. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

Makale:

ÖZŞAHİN, Murat. (2013). Kıpçak Söz Varlığında Mevsimler. Turkish Studies. Vol.: 8/4, 1187-1196.

**5.2. Bir bütün olarak tematik yöntemi kullanan çalışmalar:
Yüksek Lisans Tezleri:**

ÇAKMAK, Cihan. (2010). Türkmen Türkçesi Konu Çözümlemeli Söz Varlığı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

DEMİRHAN, Ahmet. (2011). Karakalpak Türkçesi Konu Çözümlemeli Söz Varlığı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

YURDAKUL, Ebru. (2011). Karaçay-Malkar Türkçesi Konu Çözümlemeli Söz Varlığı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

ŞİRİN, İzzet. (2014). Uygur Sivil Dokümanlarının Söz Varlığı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Aşağıdaki tezde de tematik inceleme yer almakla birlikte, metinlere ait sözlük verilmiş, ayrıca sözcük türleri bakımından da tasnif yapılmıştır:

ÖZÇALIŞKAN, Ebru. (2006). Ahmet Muhip Dranas'ın Söz Varlığı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Doktora Tezleri:

ÖZŞAHİN, Murat. (2011). Başkurt Türkçesi Söz Varlığı. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Makale:

ÖNER, M., KAYA, M.Y., ÖZŞAHİN, M. (22-24 Nisan 2005). Lehçe-i Tatarî'nin Söz Varlığı Üzerine Bir İnceleme. Altınorda ve Varisleri II: Uluslar arası Konferansı'nda sunulan bildiri. Ayaz Tahir

Türkistan İdil-Ural Vakfı, İstanbul. [Öner, M., Kaya, M. Y., Özşahin, M. (2010). Lehçe-i Tatarî'nin Söz Varlığı Üzerine Bir Deneme. Uçenie Zapiski Tavriçeskogo Natsional'nogo Universiteta im. V.İ. Vernadskogo. Nauçnyj Jurnal Seriya “Filologiya. Sotsialnie Kommunikatsii”. 23 (62) No. 3, Simferebol, 9-19.]

Kitap:

USER, Hatice Şirin. (2009). Köktürk ve Ötüken Uygur Kağanlığı Yazıtları (Söz Varlığı İncelemesi). Konya: Kömen Yayınları.

Sonuç:

Çok çeşitli konularda "söz varlığı" çalışmaları yapılmıştır ve yapılmaktadır. Bu çalışmalarda vurgulanan amaçları şu şekilde sıralayabiliriz:

- Söz varlığı öğelerini belirlemeye yönelik çalışmalar, her biri dilin zenginliğini oluşturan bu öğelerin kullanımlarını ve özelliklerini ortaya koymayı amaçlar.

- Belirli bir yazar ya da eser(ler) üzerinden yapılan çalışmalarda, üslupla ilgili sonuçlara varmak başlıca amaç olarak vurgulanmıştır.

- Bir dönem ya da lehçe üzerinden yapılan çalışmalarda, ilgili alanın düşünce ve yaşam tarzını ortaya koymak; eş zamanlı ya da art zamanlı karşılaştırmalarla söz varlığındaki değişimleri, paralellikleri göstermek öne çıkan amaçlardır.

- Söz varlığı araştırmaları, sözlüklere doğrudan katkı sağlayacak materyaller olarak görülmektedir.

Amaca bağlı olarak incelemelerde kullanılan yöntemler de değişmektedir. Genel söz dökümünün yapılması, karşılaştırmalı yöntem, tematik inceleme, şekil bilgisi ya da anlam bilgisi yönünden inceleme, ele aldığımız söz varlığı araştırmalarında en çok başvurulan yöntemlerdir. Bu yöntemlerden birkaçını bir arada bulandıran çalışmalar da mevcuttur.

KAYNAKÇA

AKSAN, Doğan. (2006). *Türkçenin Sözvarlığı*. Ankara: Engin Yayınevi.

AKSAN, Doğan. (2009). *Her Yönüyle Dil (Ana Çizgileriyle Dilbilim)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

BANGUOĞLU, Tahsin. (2007). (8. Basım). *Türkçenin Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- BAŞ, Bayram. (2011). Söz Varlığı Çalışmalarında Kullanılacak Ölçütler.
Türklük Bilimi Araştırmaları, 29: 27-61.
- ERGİN, Muharrem. (2002). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınları.
- GENCAN, Tahir Nejat. (2001). *Dilbilgisi*. İstanbul: Ayraç Yayınevi.
- KORKMAZ, Zeynep. (2007). *Grammer Terimleri Sözlüğü*. (3. Basım). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- KURUDAYIOĞLU, M., KARADAĞ, Özay. (2005). Kelime Hazinesi Çalışmaları Açısından Kelime Kavramı Üzerine Bir Değerlendirme.
Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, C:25, 2: 293-307.
- TDK, Türkçe Sözlük. (2011). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.